

ЦЕНТЪР ЗА СЕМИОТИЧНИ И КУЛТУРНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

eБИБЛИОТЕКА

ЖИЛ ДЕЛЪОЗ, ФЕЛИКС ГАТАРИ

РИЗОМА

e-издание на Център за семиотични и културни изследвания
2017
www.cssc-bg.com

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

2

Една книга няма нито обект, нито субект, тя е направена от по-разному формиране материи, от дати и доста различни скорости. В една книга, като във всяко нещо, има линии на артикулиране, или на сегментарност, страти, териториалности; но и линии на бягство, движения на детериториализиране и дестратифициране. Всичко това – измеримите линии и скорости – конструира уредба. Една книга е такава уредба, и като такава не може да бъде приписвана някому. Една уредба е обърната не по-малко и към едно *тяло без органи*, което непрекъснато руши организма [...] кое е тялото без органи на една книга? Повече от едно са тези тела... Следователно една книга няма и обект. Като уредба, тя самата е просто свързана с други уредби, по отношение на други тела без органи. Никога няма да се питаме какво иска да каже една книга, означаващо или означаващо, няма да се стремим да разберем нещо в някоя книга, а ще се питаме с какво тя функционира, в свръзка с какво тя заставя или не да протичат интензивности, в какви множества въвежда и метаморфозира своето собствено множество, с какви тела без органи заставя да се сближава нейното тяло без органи.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

3

Така че, след като една книга е малка машина, то в какво отношение е тази литературна машина с една военна машина, с една любовна машина и т.н., както и с една абстрактна машина, която води до всички тях? Обвинявали са ни, че твърде често се позоваваме на литератори. Литературата е уредба, тя няма нищо общо с идеологията, няма и никога не е имало идеология. Ние говорим не за друго, а за следното: множества, линии, страти и сегментарности, линии на бягство и интензивности, машинни уредби и техните различни типове, тела без органи и тяхното конструиране, техния подбор, планът на консистентност, мерните единици във всеки случай. Писането няма нищо общо с означаването, то има общо със земеизмерването, с картографирането, дори на предстоящи земи.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

4

Един първи тип книга е **книгата-корен**. Дървото вече е образ на света или пък коренът е образ на дървото-свят. Това е класическата книга като красива органична интериорност, означаваща и субективна. **Странично-кореновата система**, или **снопчестият корен**, е втората фигура на книгата, на която нашата модерност охотно се опира. Тук главният корен е изчезнал или се е разрушил към края; за него се захваща едно непосредено и неопределено множество от грандиозно разрастващи се вторични корени. Думите на Джойс, основателно наречени думи с „много корени“, разчупват истински линейното единство на думата или дори на езиковата система, но пък полагат циклично единство на фразата, текста или знанието. Светът е изгубил своя главен отвесен корен. Светът е станал хаос, но книгата си остава образ на света, хаосмос-страничнокореновост, вместо космос-корен. Странна мистификация е тази на книгата – толкова по-тотална, колкото по-фрагментарна е. Множественото – *то трябва да се прави*, но не като непрекъснато се добавя някакво по-висше измерение, а напротив, най-простичко – чрез съдържаност, винаги $n-1$ [...] Да се изважда единичното от множеството, което трябва да се конституира; да се пише в $n-1$ измерения. **Такава система би могла да бъде наречена ризома**. Една ризома, като подземно стъбло, се различава абсолютно от корените и страничнокореновата система. Луковиците, грудките са ризоми. Ясно е, че няма да убедим никого, ако не изброим някои приблизителни характеристики на ризомата.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

5

1. и 2. Принципи на свързаност и на разнородност: *която и да е точка на ризомата може да бъде свързана с която и да е друга, и трябва да бъде.* Това е доста различно от дървото или корена, които фиксират някаква точка, някакъв порядък. Лингвистичното дърво а ла Чомски също започва в една точка S и се развива чрез дихотомия. А в една ризома, напротив, всяка черта не препраща непременно към лингвистична черта: тук семиотични звена от всякакво естество са свързани с някакви твърде различни начини на кодиране – биологични, политически, икономически и прочее, – като се въвеждат в игра не само режими на различни знаци, но и статuti на съотнасяния на нещата. Една ризома непреставашо би свързвала семиотични звена, властови организации, случвания, препращащи към изкуствата, науките, социалните борби. Едно семиотично звено е като грудка, която насъбира доста различни актове – езикови, но и възприятийни, мимически, жестови, когитативни: няма езикова система сама по себе си, нито има универсалност на езика, а съществува взаимопресичане на диалекти, наречия, жаргони, специални езикови системи.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

6

3. Принцип на множество: единствено когато множественото наистина бива третирано като субстантив, множество, то вече няма никакво отношение с Едното като субект или обект, като природа или духовна реалност, като образ и свят. Множествата са ризоматични и разобличават дървовидните псевдомножества. [...] **Няма точки или позиции в една ризома,** каквито намираме в една структура, в едно дърво, в един корен. **Има само линии.**

4. Принцип на аозначаващ разрив: противно на прекалено означаващите прекъсвания, които отделят структурите помежду им или преминават през някоя структура. Една ризома може да бъде прекъсната, разкъсана на което и да е място, но наново тръгва по някоя от линиите си, а и по други линии. **Всяка ризома включва линии на сегментарност, по които тя бива стратифицирана, териториализирана, организирана, означена и т.н.; но и линии на детериториализиране, по които непрестанно убягва.** Тези линии несекващо препращат едни към други. Ето защо тук никога не можем да създадем дуализъм или дихотомия, дори в рудиментарната форма на добро и зло.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

7

5. и 6. Принцип на картография и декалкомания: една ризома не може да бъде обоснована с някакъв структурален или генеративен модел. Тя е чужда на всяка идея за генетична ос, както и за дълбинна структура. Генетичната ос е като някакво отвесно-опорно обективно единство, върху което се организират последователни стадии; а дълбинната структура е по-скоро като базисна поредица, разложима на неопосредени съставни части, докато единството на произведеното преминава в друго измерение, трансформативно и субективно. По този начин е напускаме модела на представяне чрез дърво или корен. Генетичната ос и дълбинната структура са преди всичко принципи на *калката*, възпроизводими до безкрай. Цялата логика на дървото е логика на калката и възпроизвеждането. **Съвсем друго е ризомата – карта, а не калка.** Да се прави *карта*, а не калка. Ако картата се противопоставя на калката, то е защото картата е изцяло насочена към експериментиране с реалното. Картата е част от ризомата. Картата е отворена, свържима във всички свои измерения, разглобяема, преобратима, способна постоянно да търпи видоизменения. Може да бъде разкъсана, преобърната, да се приспособява за целите на всякакви монтаж, да бъде преработвана; да бъде нарисувана върху стена, замислена като произведение на изкуството, конструирана като политическо действие. **Това може би е една от най-важните черти на ризомата – винаги да има многобройни входове.** Една карта има многобройни входове, противно на калката, която винаги препраща към едно и също.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

8

Нека резюмираме **основните характеристики на една ризома**: за разлика от дърветата или от техните корени, ризомата свързва някаква точка с друга някаква точка и всяка една от чертите ѝ не препраща непременно към черти от същото естество, тя въвежа в действие доста различни режими на знаци, и дори не-знакови състояния. Ризомата не позволява да бъде сведена нито до Едното, нито до множественото. Тя не е Едното, което става две, нито пък онова, което направо би станало три, четири, пет и пр. Тя не е някакво множество, което произлиза от Едното или към което би се добавило Едното ($n+1$). **Ризомата е съставена не от единици, а от измерения, или по-скоро от движещи се посоки. Няма нито начало, нито край**, а винаги среда, откъдето тя се надига и която тя надхвърля. Конструира линейни множества с n измерения; противно на структурата, която се определя чрез съвкупност от точки и позиции, от бинарни отношения между тези две точки и от дву-еднозначни отношения между тези позиции, **ризомата е съставена само от линии: линии на сегментарност, на стратификация като измерения, но също линия на бягство, или на детериториализиране**, като максимално измерение, в което множеството метаморфозира, променяйки своето естество.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

9

Противно на дървото, **ризомата не е обект на възпроизвеждане**: нито външно, като дърво образ; нито вътрешно, като структура-дърво. Ризомата е антигенеалогия. Това е краткотрайна памет или антипамет. Ризомата действа чрез вариране, експанзия, завоюване, улавяне, забождане. Плоскостта винаги е в средата – нито начало, нито край. **Една ризома е съставена от плоскости.** Ние наричаме „плоскост“ всяко множество, което може да се свърже с други множества чрез повърхностни подземни стъбла, така че да формира и да разпростре ризома. Пишем тази книга като ризома. Композирали сме я от плоскости. Просто използвахме думи, които на свой ред функционираха за нас като *плоскости*. В никакъв случай не претендираме за названието наука. Не познаваме научността, колкото не познаваме и идеологията, познаваме само *уредби*. И съществуват само машинни уредби на желание, както и колективни уредби на изказване. Накратко, според нас писането никога няма да бъде достатъчно правено в името на външното. **Книга-ризома**, а не дихотомна, отвесно-коренова или снопчесто-коренова книга. Опитайте се да хванете стрък трева, който почва да расте от средата на стъблото си, и да се държите за него. Защо това е толкова трудно? Това вече е въпрос на възприятийна семиотика.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

10

Да се пише в n , $n-1$, да се пише чрез лозунги: Правете *ризома*, а не корен, никога не засаждайте! Не засявайте, *забождайте*! Не бъдете Едно, нито множествено, бъдете *множества*! *Прокарвайте линия* и никога не поставяйте точка! Скоростта превръща точката в линия! Бързайте, дори на място! Правете карти, а не снимки, нито рисунки! **Една ризома не започва и не завършва, тя винаги е по средата, между нещата, между-битие, *intermezzo***. Дървото е родословна връзка, а ризомата е брачен съюз, само съюз. Дървото налага глагола „съм“, а **ризомата е изтъкана от съединяването „и ... и ... и“**. В това съединяване има достатъчно сила, за да се разтърси и изкорени глаголът „съм“. Къде отивате? Откъде тръгвате? – това наистина са болезнени въпроси. [...] Средата съвсем не е нещо средно, напротив, това е мястото, където нещата набират скорост. *Между* нещата означава не някакво локализируемо отношение, което върви от едното до другото и обратно, а означава перпендикулярна посока, трансверсално движение, което отнася **и** едното, **и** другото, бързей без начало и край, който подяжда двата си бряга и се ускорява по средата им.

РИЗОМА

Жил Делъоз / Феликс Гатари

11

MODERN
Criticism
and Theory

Презентацията представлява подбрани откъси от главата „Ризома“, публикувана в книгата на Делъоз и Гатари „Хиляда плоскости. Капитализъм и шизофрения – 2“ (С., 2009, ИК Критика и хуманизъм) в превод на А. Колева. Всички права на автора, преводача и издателството са запазени. Презентацията е с образователна цел и е за нуждите на студентите от курсовете „Теория на интерпретацията“ в НАТФИЗ и „Семиотика и интерпретация“ в СУ „Св. Климент Охридски“.

издание на Център за семиотични и културни изследвания, 2017
Само за учебни и образователни цели